Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 7. aprillil 2022 [1]

Kohtuasi C-163/21

AD jt
versus
PACCAR Inc,
DAF TRUCKS NV,
DAF Trucks Deutschland GmbH

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania))

Eelotsusetaotlus – Eeskirjad, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral – Euroopa Majanduspiirkonnas veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise salajased kokkulepped – Selliste asjakohaste tõendite loomine *ex novo*, mis võimaldavad teha kindlaks kunstliku hinnatõusu ja tekkinud kahju suuruse

I. Sissejuhatus

1. Direktiivi 2014/104/EL [2] eesmärk on ühtlustada eelkõige eeskirju, mis puudutavad tõendite avaldamist Euroopa Liidu konkurentsieeskirjade eraõigusliku rakendamise (*private enforcement*) kontekstis. Selles kontekstis võib poolte suutlikkus kahju hüvitamise hagiga seotud menetluses oma õigusi tõhusalt kasutada oleneda võimalusest tutvuda asjakohaste tõenditega. Siiski võib juhtuda, et tõendamiskoormist kandva poole valduses neid tõendeid ei ole või need pole talle lihtsasti kättesaadavad. [3]

2. Samuti võib ilmneda, et ka vastaspoolel puuduvad asjakohased tõendid, kuna niisuguseid tõendeid polnud varem olemas. Selliste tõendite avaldamise taotluse rahuldamiseks peaks see pool looma need *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses.

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiiv teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1).

[3] Vt komisjoni teatise konfidentsiaalse teabe kaitse kohta ELi konkurentsiõiguse täitmise tagamisel liikmesriikide kohtutes eraõiguse alusel algatatud menetlustes (ELT 2020, C 242, lk 1) punkt 9.

3. Sellesse konteksti asetub ka käesolev eelotsusetaotlus, mis annab Euroopa Kohtule võimaluse selgitada, kas menetlusosaline võib direktiivi 2014/104 kontekstis taotleda, et vastaspoolt kohustataks avaldama tõendeid, mille ta peab looma *ex novo*.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

4. Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikes 1 on sätestatud järgmine:

„Liikmesriigid tagavad, et liidus toimuvas kahju hüvitamise hagiga seotud menetluses osaleva hageja taotlusel, kes on esitanud põhjendatud selgituse, mis sisaldab mõistlikult kättesaadavaid fakte ja piisavaid tõendeid, mis kinnitavad usutavalt tema kahju hüvitamise nõuet, on liikmesriikide kohtutel võimalik nõuda kostjalt või kolmandalt isikult tema käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist vastavalt käesolevas peatükis sätestatud tingimustele. Liikmesriigid tagavad, et nende kohtutel on võimalik nõuda kostja taotlusel asjakohaste tõendite avaldamist ka hagejalt või kolmandalt isikult.

[…]“.

B. Hispaania õigus

5. Direktiiv 2014/104 võeti Hispaania õigusesse üle kuninga 26. mai 2017. aasta dekreetseadusega 9/2017, millega võetakse üle Euroopa Liidu direktiivid finants-, kaubandus- ja tervishoiuvaldkonnas ning töötajate lähetamise kohta (Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores, *BOE* nr 126, 27.5.2017).

III. Asjaolud ja põhikohtuasi

6. 19. juulil 2016 võttis komisjon vastu otsuse C(2016) 4673 (final), mis käsitleb [ELTL] artikli 101 ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EMP) artikli 53 alusel algatatud menetlust (juhtum AT.39824 – veoautod) (ELT 2017, C 108, lk 6; edaspidi „19. juuli 2016. aasta otsus“). Otsuse adressaatide hulgas on põhikohtuasja kostjad äriühingud PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV ja DAF Trucks Deutschland GmbH.

7. Selle otsusega tuvastas komisjon, et 15 rahvusvahelist veokitootjat olid sõlminud kartellikokkuleppe kahe tootekategooria suhtes, milleks olid 6–16 tonni kaaluvad veoautod ja üle 16 tonni kaaluvad veoautod, olenemata sellest, kas tegu on furgoon- või sadulveokitega.

8. Ilma et eelotsusetaotluse esitanud kohus seda täpsustaks, tuleneb 19. juuli 2016. aasta otsusest, et põhikohtuasja kostjad osalesid ELTL artikli 101 rikkumises ajavahemikul 17. jaanuar 1997 – 18. jaanuar 2011.

9. Põhikohtuasja hagejad AD jt, kes olid ostnud veokeid, mis tõenäoliselt kuuluvad 19. juuli 2016. aasta otsuses käsitletava rikkumise alla, taotlesid 25. märtsil 2019 tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Ley de Enjuiciamiento Civil) artikli 283 *bis* alusel õigust tutvuda põhikohtuasja

kostjate valduses olevate tõenditega. Sellega seoses väitsid nad, et kunstliku hinnatõusu kindlaksmääramiseks on vaja saada teatavaid tõendeid, eelkõige selleks, et võrrelda soovituslikke hindasid enne kartelliperioodi, selle ajal ja pärast seda. Nende taotlus puudutab täpsemalt õigust tutvuda esiteks ajavahemikul 1. jaanuar 1990 – 30. juuni 2018 toodetud mudelite loeteluga, mis on klassifitseeritud aastate ja teatavate tunnuste järgi, teiseks tehase siirdehindadega (brutohinnad) iga selles loetelus oleva mudeli kohta ja kolmandaks nende mudelite jaoks loodud dokumendiga „Total delivery cost“ (kättetoimetamiskulud kokku).

10. Põhikohtuasja kostjad vaidlesid sellele taotlusele vastu, väites eelkõige, et mõned nõutud dokumendid tuleb koostada *ad hoc*.

11. Kui põhikohtuasja kostjatelt küsiti seda, kas Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse esitamine on asjakohane, märkisid nad, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikes 1 nimetatud avaldamistaotlusi ei saa laiendada tõenditele, mida pole veel olemas. Seega ei saa selle sätte alusel nõuda tõendite koostamist, võttes arvesse, et vajalikkuse, proportsionaalsuse ja väiksema koormuse põhimõtete järgi võib see olla kostja jaoks liiga koormav, minnes kaugemale lihtsast dokumentide avaldamisest. Põhikohtuasja hagejad aga toetavad selle sätte vastupidist tõlgendust.

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

12. Neil asjaoludel otsustas Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania) 21. veebruari 2020. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 11. märtsil 2021, menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule hindamiseks järgmise küsimuse:

„Kas [direktiivi 2014/104] artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et asjakohaste tõendite avaldamine käsitleb ainult kostja või kolmanda isiku valduses olevaid dokumente, mis on juba olemas, või vastupidi, artikli 5 lõige 1 hõlmab ka võimalust avaldada dokumente, mille peab pool, kellele teabetaotlus esitatakse, looma *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses?“

13. Oma kirjalikud seisukohad esitasid põhikohtuasja pooled, Hispaania ja Madalmaade valitsus ja komisjon. Kohtuistungit ei peetud.

V. Analüüs

14. Oma ainsa eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et asjakohaste tõendite avaldamine käsitleb ainult kostja või kolmanda isiku valduses olevaid dokumente, mis on juba olemas, või vastupidi, artikli 5 lõige 1 hõlmab ka võimalust avaldada dokumente, mille peab pool, kellele teabetaotlus esitatakse, looma *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses?

15. Enne selle küsimuse analüüsimist tuleb kõigepealt analüüsida käesoleva eelotsusetaotluse vastuvõetavust ja seejärel direktiivi 2014/104 kohaldatavust põhikohtuasja suhtes.

A. Vastuvõetavus

16. Põhikohtuasja hagejad leiavad, et eelotsusetaotlus tuleb lugeda vastuvõetamatuks. Nimelt puudutab see taotlus nende sõnul hüpoteetilist juhtumit, kus rikkumise toimepanija peab alustama dokumentide koostamist *ex novo*. Ent praegusel juhul ei ole selline dokumentide koostamine põhikohtuasjas käsitletava tõendite avaldamise taotluse rahuldamiseks vajalik.

17. Käesoleva eelotsusetaotluse vastuvõetavust kahtluse alla seadmata märgivad põhikohtuasja kostjad, et direktiivi 2004/48/EÜ[4] artikli 6 lõige 1 lubab nõuda vastaspoole käsutuses olevate tõendite esitamist. Nad tuletavad meelde, et komisjoni sõnul võib see säte kohustada poolt otsima tõendeid oma organisatsiooni sees, sealhulgas tema kontrolli all olevatest eraldiseisvatest juriidilistest isikutest.[5] Põhikohtuasja kostjate sõnul kehtib sama ka direktiivi 2014/104 kohta. Siiski väidavad nad, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud nõude rahuldamiseks ei peaks nad mitte looma dokumentaalset tõendit, mida pole olemas, vaid looma teabe *ex novo*.

18. Pean nende kahe argumendiga seoses märkima, et on tõsi, et eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib üksnes seda, et käesolevas asjas hõlmab tõendite avaldamise taotlus dokumente, mida taotletud kujul *ei pruugi* varem olemas olla ja mille koostamine *võib* nõuda tööd.

19. Siiski tuleb meenutada, et liidu õigust puudutavate küsimuste puhul lähtutakse eeldusest, et need on asjakohased, ja Euroopa Kohus on põhimõtteliselt kohustatud neile vastama.

20. Lisaks sellele peab ELTL artiklis 267 käsitletud menetluse raames, kus üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohus on pädev tuvastama ja hindama talle lahendamiseks esitatud vaidluse faktilisi asjaolusid, Euroopa Kohus üldjuhul piirduma hinnangu andmisega neile asjaoludele, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas talle esitada, ja seega lähtuma olukorrast, mis selle liikmesriigi kohtu hinnangul on tuvastatud, ning sealjuures ei saa Euroopa Kohtule olla siduvad ühe menetluspoole oletused.[6]

21. Sellest järeldub, et käesolev eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

B. Direktiivi 2014/104 kohaldatavus

22. Küsimus, kas direktiiv 2014/104 on põhikohtuasjas kohaldatav, ei näi tekitavat eelotsusetaotluse esitanud kohtus mingeid kahtlusi ja selle üle huvitatud isikud Euroopa Kohtus toimunud menetluses ei vaielnud. Sellegipoolest analüüsin seda küsimust, kuna põhikohtuasja asjaolude mõningaid ebaselgusi arvestades esineb kahtlus selle direktiivi *ratione materiae* ja *ratione temporis* kohaldatavuse kohta käesolevas asjas.

[4] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT 2004, L 157, lk 45).

[5] Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral (COM(2013) 404 (final)).

[6] Vt eelkõige 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Coty Germany (C-567/18, EU:C:2020:267, punkt 22).

1. Direktiivi 2014/104 kohaldatavus ratione materiae

a) Probleemi määratlus

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tõendite avaldamise taotlus esitati tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 283 *bis* alusel pärast 19. juuli 2016. aasta otsust.

24. Sellega seoses pean märkima, et mõne kommentaatori sõnul võib tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 283 *bis* alusel tõendite avaldamise taotluse esitada ka enne sisulise hagi esitamist.[7] Sel juhul peab taotluse esitanud pool esitama sisulise hagi 20 päeva jooksul.[8]

25. Käesolevast eelotsusetaotlusest ei selgu, et põhikohtuasjas käsitletav tõendite avaldamise taotlus oleks esitatud menetluse raames, milles eelotsusetaotluse esitanud kohtule oli juba esitatud kahju hüvitamise hagi. Sellest selgub vaid, et kõnealuse taotluse põhjendamiseks väitsid põhikohtuasja hagejad, et kõik nõuded, mis on vajalikud kavandatavate kahju hüvitamise hagide (*acciones de daños que se pretenden ejercitar*) otstarbekuse mõistlikuks hindamiseks, olid täidetud.

26. Käsitlemata sõnaselgelt küsimust, kas põhikohtuasjas kõne all olev tõendite avaldamise taotlus esitati menetluse raames, milles eelotsusetaotluse esitanud kohtule oli juba esitatud kahju hüvitamise hagi, väidavad põhikohtuasja hagejad, et käesoleva eelotsusetaotluse aluseks olev menetlus on tõendiallikatega tutvumise menetlus.

27. Seevastu Hispaania valitsus väidab, et põhikohtuasja hagejad esitasid kahju hüvitamise hagi 19. juuli 2016. aasta otsuse alusel. Seda mõttekäiku järgides märgib komisjon, et tema arvates soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kuidas tõlgendada direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise hagi raames. Põhikohtuasja kostjad aga väidavad – mitte nii üheselt mõistetavalt –, et eelotsusetaotlus esitati konkurentsiõiguse eraõiguslikku rakendamist puudutava kohtumenetluse raames, mille aluseks on 19. juuli 2016. aasta otsus. Lisaks viitavad nad oma kirjalikes märkustes põhikohtuasja hagejate esitatud kahju hüvitamise hagile (edaspidi „nende hagi“).

28. Isegi kui võtta arvesse huvitatud isikute kirjalikke märkusi, ei saa käesoleva eelotsusetaotluse sisu põhjal seega üheselt tuvastada, et põhikohtuasjas käsitletavat tõendite avaldamise taotlust ei esitatud enne kahju hüvitamise nõude esitamist, vaid koos sellega või pärast seda.

29. Ent direktiivi 2014/104 artikli 1 „Reguleerimisese ja kohaldamisala“ lõikes 2 märgitakse, et see direktiiv sätestab eelkõige konkurentsieeskirjade rakendamise „kahju hüvitamise hagi esitamisel liikmesriigi kohtule“. Sellega seoses sätestab kõnealuse direktiivi artikli 22 lõige 2, mis puudutab muude riigisiseste ülevõtmissätete ajalist kohaldamist kui need, millega võetakse üle sama direktiivi materiaalõigusnormid, nende kohaldamisala *ratione temporis*, viidates kuupäevale, mil riigisisesele kohtule on esitatud kahju hüvitamise hagi.[9]

[7] Vt Marcos, F., „Transposition of the Antitrust Damages Directive into Spanish Law“, *Working Paper IE Law School*, 2018, AJ8-241-I, lk 28. Näib, et tegu on selle Hispaania õigusnormi kohaselt ja kõnealuse autori sõnul 20päevase tähtajaga alates kuupäevast, kui tõendite avaldamise taotlus kätte saadi.

[8] Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 283 *bis* punktis e on sätestatud, et kui sisuline hagi on esitamata, siis teeb riigisisene kohus omal algatusel otsuse tõendite avaldamist taotlenud poole kahjuks ja tunnistab ta vastutavaks kahju eest, mille ta on põhjustanud isikule, kelle suhtes need meetmed võeti.

[9] See säte näeb ette, et „[l]iikmesriigid tagavad, et artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid, välja arvatud käesoleva artikli lõikes 1 osutatud meetmed, ei kohaldata selliste kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrit 2014“.

30. *A priori* ei tundu, et direktiivi 2014/104 selliselt määratletud kohaldamisala hõlmaks tõendite avaldamise taotlusi, mis on esitatud enne kahju hüvitamise nõude esitamist. Näib, et mõned riigisisesed seadusandjad[10] ja õigusteoreetikud[11] tõlgendavadki kõnealust direktiivi selles tähenduses. Selle tõlgenduse kohaselt võiksid liikmesriigid sellegipoolest kehtestada eeskirjad selliste tõendite avaldamise taotluste kohta. Nimelt lubab kõnealuse direktiivi artikli 5 lõige 8 liikmesriikidel kehtestada eeskirju, mis tooksid kaasa tõendite laiema avaldamise, ilma et see piiraks selle direktiivi artikli 5 lõigete 4 ja 7 ning artikli 6 kohaldamist.

31. Arvestades kahtlusi küsimuses, kas eelotsusetaotluse esitanud kohtule on juba esitatud kahju hüvitamise nõue, pean analüüsima käesoleva ettepaneku eelmises punktis esitatud tõlgenduse põhjendatust.

b) Hinnang

32. Mõnes keeleversioonis[12] ei ole direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 sõnastus, mille tõlgendamist eelotsusetaotluse esitanud kohus taotleb, nii piirav ja kategooriline kui kõnealuse direktiivi artikli 1 lõike 2 sõnastus.

33. Samuti viidatakse mõnes keeleversioonis[13] direktiivi 2014/104 artikli 2 punktis 13 mõiste „tõendid“ määratlemisel igat liiki tõenditele, mida on lubatud kasutada „*liikmesriigi kohtus, kuhu on esitatud hagi*“, ja teistes versioonides[14] tõenditele, mida on lubatud kasutada „*liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud*“, täpsustamata, et tegu on kahju hüvitamise hagiga (kohtujuristi kursiiv).

34. Veelgi olulisem on see, et liidu seadusandja soov, et direktiivi 2014/104 artikli 5 kohaldamisala ei piirduks üksnes tõendite avaldamise taotlustega, mis on esitatud koos kahju hüvitamise hagiga või pärast seda, näib olevat kooskõlas kõnealuse direktiivi artikli 5 lõikega 3 ja artikli 6 lõike 4 punktiga b.

35. Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikes 3 on sätestatud, ehkki mitte ammendavalt, kriteeriumid, mida kohaldatakse tõendite avaldamise taotluse proportsionaalsuse hindamisel.

36. Sama loogika kohaselt viidatakse direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 4 punktis b, mis käsitleb konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamist, kõnealuse direktiivi artikli 5 lõikele 3 ja täpsustatakse, et teabe avaldamise nõudmise proportsionaalsuse hindamisel viimati nimetatud sätte alusel võtavad liikmesriikide kohtud arvesse ka seda, kas teabe avaldamise taotlus on esitatud liikmesriigi kohtule esitatud kahju hüvitamise hagi raames.

[10] Vt Malinauskaite, J., Cauffman, C., „The Transposition of the Antitrust Damages Directive in the Small Member States of the EU – A Comparative Perspective“, *Journal of European Competition Law & Practice*, 2018, 9. kd, nr 8, lk 501.

[11] Vt Kirst, P., „The temporal scope of the damages directive: a comparative analysis of the applicability of the new rules on competition infringements in Europe“, *European Competition Journal*, 2020, 16. kd, nr 1, lk 113, ja Petr, M., „Czech Republic“, Piszcz, A. (toim), *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries, University of Warsaw Faculty of Management Press*, Warsaw, 2017, lk 98. Samuti vt selles tähenduses, kuid mitte nii kategooriliselt Rodger, B. J., Sousa Ferro, M., Marcos, F., „A Panacea for Competition Law Damages Actions in the EU? A Comparative View of the Implementation of the EU Antitrust Damages Directive in sixteen Member States“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2019, 26. kd, nr 4, lk 488 ja 489.

[12] Eelkõige inglis- ja prantsuskeelne versioon, mille kohaselt liikmesriigid tagavad, et tõendite avaldamise taotlust on võimalik esitada „liidus toimuvas kahju hüvitamise hagiga *seotud* menetluses“ (kohtujuristi kursiiv), samas kui poolakeelne versioon viitab eelkõige „kahju hüvitamise hagi menetlusele“ („w postępowaniu o odszkodowanie“).

[13] Eelkõige poolakeelne versioon („przed sądem krajowym, do którego wpłynęło powództwo“).

[14] Eelkõige prantsuskeelne versioon.

37. Sellega seoses on direktiivi 2014/104 põhjenduses 22 märgitud, et kahju hüvitamise õiguse tõhusa kaitse tagamiseks ei pea iga dokumenti, mis seondub ELTL artikli 101 või 102 kohase menetlusega, üksnes „hageja kavandatava kahju hüvitamise hagi“ põhjal hagejale avaldama, kuivõrd on väga ebatõenäoline, et kahju hüvitamise hagi põhineb kõikidel tõenditel, mis sisalduvad kõnealuse menetluse toimikus. Samuti mainitakse kõnealuse direktiivi põhjenduses 27 „[kahju kannatanud isikute] juurdepääs[u] asjakohastele tõenditele, mis on vajalikud nende kahju hüvitamise hagide ettevalmistamiseks“.

38. Direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 4 punktist b – tõlgendatuna selle direktiivi põhjenduste 22 ja 27 kontekstis – tuleneb, et teatavaid tõendeid, mis on seotud konkurentsiasutuste menetlustega, võib pärast kõnealuse direktiivi artikli 6 kohaldamisalasse kuuluvate tõendite avaldamise taotluse esitamist hagejale avaldada, kui hageja kavatseb esitada kahju hüvitamise nõude. Sama peaks kehtima ka kõnealuse direktiivi artikli 5 suhtes.

39. Nimelt ei saanud liidu seadusandja luua korda, mille kohaselt võiks konkurentsiõiguse rikkumise tagajärjel kahju kannatanud isik esitada tõendite avaldamise taotluse väljaspool mis tahes sisulist hagi, kui dokumendid sisalduvad konkurentsiasutuse toimikus, kuid võiks esitada kõnealuse taotluse üksnes sellise hagi raames, kui tõendid ei sisaldu konkurentsiasutuse toimikus. Lisaks ei õigustaks sellist eristamist asjaolu, et menetluse algatab konkurentsiasutus. Nimelt, nagu direktiivi 2014/104 artikli 5 lõikest 1 tuleneb, peab hageja mõlemal juhul tõendite avaldamise taotlemiseks suutma tõendada oma kahju hüvitamise nõude otstarbekust.

40. Täielikkuse huvides lisan, et kuigi mõlemal juhul peab esinema seos tõendite, mille avaldamist taotletakse, ja hagi vahel, mida konkurentsiõiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud isik kavandab, peavad taotletavad tõendid olema eelkõige asjakohased.

41. Teisalt ei näi direktiiv 2014/104 sätestavat, et tehniliselt peaks menetluslikul tasandil tõendite avaldamise taotluse ja kahju hüvitamise hagi vahel olema seos (tõendite avaldamise taotlus kui meede põhikohtuasja menetluses; taotlus, mida uuritakse kõrvalmenetluses või isegi eraldi menetluses).

42. Samuti ei ole direktiivis 2014/104 kindlaks määratud, millal esitatakse liikmesriigi kohtusse kahju hüvitamise nõue.

43. Seega, isegi kui eeldada, et direktiivis 2014/104 viidatakse üksnes kahju hüvitamise hagi raames esitatud tõendite avaldamise taotlustele, võib järeldada, et kui kahju hüvitamise nõue tuleb karistuse ähvardusel esitada lühikese aja jooksul pärast seda, kui on esitatud tõendite avaldamise taotlus, mille raames on tõendatud kahju hüvitamise nõude usutavus, või olenevalt olukorrast lühikese aja jooksul pärast seda, kui see taotlus on vastu võetud, siis on tõendite avaldamise taotlus esitatud kahju hüvitamise hagi raames ja/või toob tingimuslikult kaasa niisuguse hagi esitamise.

c) Arutelu vastupidise tõlgenduse üle ja argumendid selle tagasilükkamiseks

44. *A priori* võiks nõustuda direktiivi 2014/104 sätete tõlgendusega, mis on vastupidine käesoleva ettepaneku punktis 38 esitatud tõlgendusele.

45. Nimelt võiks väita, et direktiiv 2014/104 ei hõlma põhimõtteliselt tõendite avaldamise taotlusi, mis on esitatud enne sisulise hagi esitamist. Selle tõlgenduse kohaselt hõlmaks kõnealuse direktiivi artikli 6 lõike 4 punkt b ainult neid juhtumeid, mille puhul liikmesriigi seadusandja on otsustanud

kehtestada kõnealuse direktiivi artikli 5 lõike 8 alusel eeskirjad, mis toovad kaasa ulatuslikuma tõendite avaldamise ja täpsemalt lubavad nõuda tõendite avaldamist enne sisulise hagi esitamist. Kuivõrd liikmesriigid võivad kasutada selliste eeskirjade kehtestamise õigust, ilma et see piiraks sama direktiivi artikli 6 kohaldamist, ei saaks liikmesriik anda tõendite avaldamise taotluse esitamiseks eelnevat luba, mille korral võib jääda nende proportsionaalsus hindamata, kuivõrd sellise hindamisega on võimalik kaitsta huve, mis on seotud konkurentsieeskirjade avalik-õigusliku rakendamisega.

46. Siiski ei võimalda esiteks direktiivi 2014/104 ettevalmistavate materjalide analüüs sellist tõlgendust toetada.

47. Konsulteerimise tulemustele viidates märkis komisjon direktiivi ettepanekus, et „vastajad kiitsid heaks hüvitamise juhtpõhimõtte ja komisjoni valiku jätta välja pakkumata USAs kehtivate meetmetega sarnaseid meetmeid nagu […] ulatuslik juurdepääs tõenditele kohtueelses etapis („pre-trial discovery“)“.[15] Sellest ei järeldu, et enne sisulise hagi esitamist ei saaks toimuda tõendite avaldamist riigisisese kohtu järelevalve all, kui hageja suudab tõendada oma kahju hüvitamise nõude otstarbekust.

48. Veelgi olulisem on see, et ettevalmistavate materjalide kohaselt tekitas kohtuotsus Pfleiderer[16] märkimisväärset ebakindlust selle suhtes, milliseid dokumendiliike võidakse avalikustada, ja seda ebakindlust püüab direktiiv 2014/104 kõrvaldada.[17] Kohtuasjas, milles tehti kõnealune kohtuotsus, esitatud eelotsusetaotlus puudutab menetlust, mille ese oli riigisisese konkurentsiasutuse kogu toimikuga tutvumise taotlus, mis esitati kahju hüvitamise hagi ettevalmistamiseks. Tundub, et soov seda ebakindlust kõrvaldada on aidanud kaasa sellele, et käesolevas direktiivis viidatakse võimalusele taotleda tõendite avaldamist, kui kahju hüvitamise nõuet kavandatakse mitte kõnealuse direktiivi artikli 5 „Tõendite avaldamine“ kontekstis, vaid üksnes artikli 6 „Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamine“ kontekstis.[18]

49. Teiseks ei võimalda direktiivi 2014/104 artiklite 5 ja 6 vaheline seos asuda seisukohale, et viimase sätte kohaldamisala oleks laiem kui esimese oma. Nimelt, ühelt poolt kohaldatakse kõnealuse direktiivi artiklit 6 „kahju hüvitamise hagidega seoses“ „lisaks [sama direktiivi] artiklile 5“.[19] Teiselt poolt hindavad liikmesriigid tõendite avaldamise taotluse proportsionaalsust kooskõlas kõnealuse direktiivi artikli 5 lõikega 3. Ent kui sama direktiivi artikli 6 kontekstis peavad liikmesriikide kohtud arvesse võtma seda, kas taotlus on esitatud kahju hüvitamise hagi raames („kaaluvad liikmesriikide kohtud lisaks järgmist […]“), siis võib seda küsimust vajaduse korral arvesse võtta ka proportsionaalsuse hindamisel eraldiseisvalt direktiivi 2014/104 artikli 5

15 Vt ka komisjoni talituste töödokument, milles käsitletakse ELi konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahju hüvitamist (Commission staff working paper accompanying the White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules) (SEC(2008) 404 (lõplik)), millele viitab valge raamat EÜ konkurentsieeskirjade rikkumisest ja valitseva positsiooni kuritarvitamisest tekkinud kahju hüvitamise kohta. Kõnealuse töödokumendi punktis 95 märkis komisjon, et ta ei tee selget ettepanekut liiga laiaulatusliku kohtueelse avalikustamise süsteemi kohta, mis ei pruugi kergesti sobituda liikmesriikide õigustraditsioonidega ja tsiviilkohtumenetluse põhimõtetega ning võib olla vastuolus mõne liikmesriigi avaliku korra põhimõtetega.

16 14. juuni 2011. aasta kohtuotsus (C-360/09, EU:C:2011:389).

17 Vt „Commission Staff Working Document – Impact Assessment Report, Damages actions for breach of the EU antitrust rules Accompanying the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union“ (SWD(2013) 203 (lõplik)), mis on kättesaadav ainult inglise keeles.

18 Samamoodi puudutatakse direktiivi 2014/104 põhjenduses 22, mis käsitleb konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamist, olukorda, kus taotleja „kavatseb esitada hagi“. Selle põhjenduse sõnastus, millele viidatakse käesoleva ettepaneku punktis 37, et toetada siin kaitstud tõlgendust, on selgelt juhindunud 6. juuni 2013. aasta kohtuotsusest Donau Chemie jt (C-536/11, EU:C:2013:366, punkt 33), mis omakorda viitab 14. juuni 2011. aasta kohtuotsusele Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389).

19 Vt direktiivi 2014/104 artikli 6 lõiget 1.

kontekstis. Asjaolu, et seadusandja viitas sellele küsimusele sõnaselgelt kõnealuse direktiivi artikli 6 lõike 4 punktis b, näitab tema soovi tugevdada seost, mis peab konkurentsiasutuse toimikus olevate tõendite avaldamise taotluse ja kahju hüvitamise hagi vahel olemas olema.

50. Kolmandaks võib tõendite avaldamine enne sisulise hagi algatamist olla mõnikord vajalik selleks, et niisuguse hagi algatamine oleks võimalik. See võimalus suurendab ELTL artiklite 101 ja 102 soovitavat toimet. Seda silmas pidades võimaldab seisukoht, et kahju hüvitamise nõude esitamisele eelnev tõendite avaldamise taotlus kuulub teatavatel tingimustel samuti direktiivi 2014/104 kohaldamisalasse, piirata liikmesriikide süsteemide vahelisi erinevusi ja ühtlustada ELi konkurentsiõiguse tõhusa rakendamise seisukohalt olulisi eeskirju.[20]

51. Võttes arvesse käesoleva ettepaneku punktides 38–43 esitatud kaalutlusi, tuleb järeldada, et vähemalt teatavatel juhtudel[21] võib tõendite avaldamise taotlus, mis on esitatud tehniliselt enne kahju hüvitamise nõude esitamist, kuuluda direktiivi 2014/104 kohaldamisalasse.

2. *Direktiivi 2014/104 kohaldatavus* ratione temporis

52. Põhikohtuasja hagejad esitasid põhikohtuasjas kõne all oleva tõendite avaldamise taotluse 25. märtsil 2019, pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise kuupäeva, milleks on määratud 27. detsember 2016, riigisiseste sätete alusel, millega see direktiiv on Hispaania õigusesse üle võetud.

53. Lisaks, nagu ma märkisin käesoleva ettepaneku punktis 8, nähtub 19. juuli 2016. aasta otsusest, et põhikohtuasja kostjate puhul on rikkumine tuvastatud ajavahemikul 17. jaanuarist 1997 kuni 18. jaanuarini 2011, mis on enne direktiivi 2014/104 ülevõtmise kuupäeva.

54. Neil asjaoludel on vastus küsimusele, kas direktiivi 2014/104 kohaldatakse *ratione temporis*, leitav kõnealuse direktiivi artiklist 22.

55. Nimelt ei tohi direktiivi 2014/104 artikli 22 lõike 1 alusel kohaldada tagasiulatuvalt riigisiseseid sätteid, millega võetakse üle kõnealuse direktiivi materiaalõigusnormid. Siiski ei kehti see eeskiri riigisiseste sätete suhtes, millega võetakse üle kõnealuse direktiivi kõik sätted. Viimati nimetatud ülevõtmise sätete puhul tagavad liikmesriigid sama direktiivi artikli 22 lõike 2 alusel üksnes selle, et neid ei kohaldata kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrit 2014. Seega tuleb kõnealuseid sätteid kohaldada menetluses, mis on algatatud riigisiseses kohtus pärast direktiivi 2014/104 ülevõtmise kuupäeva. Selline mitte-materiaalõiguslike normide kohaldamise loogika, nagu on omane käesolevale direktiivile, on liikmesriikide õiguse alusel tüüpiline menetlusnormide puhul. Ma järeldan sellest, et väljend „siseriiklikud meetmed, välja arvatud [materiaalõigusnormid]“, kõnealuse direktiivi artikli 22 lõike 2 tähenduses viitab menetlusnormile.

[20] Vt selles kontekstis direktiivi 2014/104 põhjenduse 7 kolmandat ja neljandat lauset, mille kohaselt „[k]õnealused erinevused toovad kaasa ebakindluse tingimuste suhtes, mille alusel kahju kannatanud isikud saavad kasutada ELi toimimise lepingust tulenevat õigust kahju hüvitamisele, ja mõjutavad nimetatud õiguse tõhusust. Kuna kahju kannatanud isikud pöörduvad kahjude hüvitamiseks sageli oma asukohaliikmesriigi kohtu poole, tekitavad liikmesriikide erinevad eeskirjad ebavõrdsed tingimused kahju hüvitamise hagide esitamisel ja võivad seega mõjutada konkurentsi turgudel, kus tegutsevad nii kõnealused kannatanud isikud kui ka rikkumise toime pannud ettevõtjad“. Vt selles tähenduses ka selle direktiivi põhjendused 8 ja 9.

[21] Eelkõige juhul kui tõendite avaldamise taotluse ja kahju hüvitamise nõude vahel on seos, nagu Hispaania õiguses, mis väljendub eeskätt kohustuses esitada kahju hüvitamise hagi karistuse ähvardusel 20 päeva jooksul. Vt käesoleva ettepaneku 8. joonealune märkus.

56. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et eelotsusetaotluse eesmärk on mõista direktiivi 2014/104 artiklites 5–8 reguleeritud ja Hispaania õiguskorras tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 283 *bis* väljaarendatud tõendite avaldamise süsteemi, mis on „menetluslikku laadi". Sellegipoolest peab Euroopa Kohus selle direktiivi artikli 22 kohaldamisel ja võttes arvesse nimetatud sättes kasutatud mõistete sõltumatut laadi, määratlema lõplikult nende sätete olemuse, mis võivad kuuluda kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse.

57. Kuigi võib väita, et direktiivi 2014/104 sätted, mis käsitlevad tõendite avaldamist, annavad liidu konkurentsieeskirju rakendavatele ettevõtjatele teatavad õigused, võib neid õigusi siiski kasutada ainult riigisiseses kohtus toimuva menetluse raames ja need on sisuliselt menetluslikud meetmed, mis võimaldavad kohtul tuvastada asjaolusid, millele menetlusosalised tuginevad. Sama kehtib – vähemalt teatud juhtudel – tõendite avaldamise taotluse suhtes, mis on tehniliselt esitatud enne kahju hüvitamise nõude esitamist.[22]

58. Seega on direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 põhikohtuasjas kohaldatav *ratione temporis*.

C. Sisulised küsimused

1. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ja huvitatud isikute seisukohad

59. Eelotsusetaotluse esitanud kohus toob välja argumendid, mis toetavad tõlgendust, mille kohaselt direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 hõlmab üksnes juba olemasolevaid tõendeid, ning argumendid, mis räägivad sellele vastu.

60. Ühelt poolt, mis puutub tõlgendusse, mille kohaselt direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 hõlmab ainult olemasolevaid tõendeid, väidab ta esiteks, et seda kinnitavad selle sätte sõnastus ja kõnealuse direktiivi põhjenduses 14 sisalduvad selgitused. Nimelt puudutavad see säte ja põhjendus kostja või kolmanda isiku valduses olevaid tõendeid.

61. Teiseks väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 2 viitab selliste üksikute tõendite või tõendite asjakohaste kategooriate avaldamisele, mis on määratletud mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal. Kõnealuse direktiivi põhjenduses 16 on kirjas, et tõendite kategooria tuleks määrata kindlaks eelkõige taotletud dokumentide koostamise aja järgi.

62. Kolmandaks märgib ta, et direktiiv 2014/104 ei viita mitte „teabe", vaid „tõendite" avaldamisele.

[22] On küll tõsi, et mõned õigusteooria autorid leiavad, et tõendite avaldamise taotlus, mis on esitatud enne kahju hüvitamise nõude esitamist, ei ole oma laadilt menetluslik, kuivõrd see annab õiguse nõuda tõendite avaldamist eraldiseisva menetluse raames. Vt eelkõige, Kirst, P., „The temporal scope of the damages directive: a comparative analysis of the applicability of the new rules on competition infringements in Europe", *European Competition Journal*, 2020, 16. kd, nr 1, lk 113 ja 114. Kuid see lähenemisviis – erinevalt sellest, mille ma pakun välja käesoleva ettepaneku punktides 38–43 – põhineb eeldusel, et enne kahju hüvitamise nõude esitamist esitatud tõendite avaldamise taotlus ei kuulu direktiivi 2014/104 kohaldamisalasse.

63. Viidates mitmele direktiivi 2014/104 põhjendusele [23] ja direktiivi ettepanekule [24], väidab Madalmaade valitsus samamoodi, et selle direktiivi eesmärk on ainult olemasolevate tõendite või menetlusosalise või kolmandate isikute valduses olevate tõendite avaldamine.

64. Põhikohtuasja kostjad toetavad seda tõlgendust samadel põhjustel kui eelotsusetaotluse esitanud kohus. Nad lisavad, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 8 võimaldab liikmesriikidel kehtestada eeskirju, mis tooksid kaasa laiema tõendite avaldamise. Põhikohtuasja kostjate sõnul ei ole Hispaania seadusandja kasutanud seda õigust, et anda luba selliste tõendite avaldamise taotlemiseks, mida ei ole olemas.

65. Teiselt poolt põhinevad eelotsusetaotluse esitanud kohtu argumendid, mis toetavad tõlgendust, mille kohaselt direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 1 hõlmab ka *ex novo* loodud tõendeid, selle sätte teleoloogilisel ja süstemaatilisel tõlgendusel. Esiteks võib tõendite avaldamise süsteemi piiramine selle kohtu sõnul kahjustada õigust täielikule hüvitisele ja tõhususe põhimõtet. Teiseks võib direktiivis avaldamise kulude ja maksumuse kohta sätestatu kui proportsionaalsuse põhimõtte üks element tõendite avaldamise taotluse hindamisel tähendada, et taotluse saanud pool peab tegema tööd uue dokumendi loomiseks.

66. Põhikohtuasja hagejad, Hispaania valitsus ja komisjon toetavad – eelkõige eelotsusetaotluse esitanud kohtu toodud põhjustel – seda tõlgendust.

2. Grammatiline tõlgendus

67. Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimeses lauses on sisuliselt sätestatud, et isik, kes väidab, et talle on tekitatud konkurentsiõiguse rikkumisega kahju, võib taotleda kostja või kolmanda isiku valduses olevate asjakohaste tõendite avaldamist. Selle sätte teine lause näeb ette, et kostja peab saama taotleda, et hagejalt või kolmandatelt isikutelt nõutaks asjakohaste tõendite avaldamist, täpsustamata, et kõnealused tõendid peavad olema nende valduses.

68. Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 lugedes võib jääda mulje, et hagejate esitatud taotlused, millele osutatakse kõnealuse sätte esimeses lauses, puudutavad üksnes juba olemasolevaid tõendeid. Nimelt näib sõna-sõnalt tõlgendades, et erinevalt teises lauses käsitletud kostjate taotlustest peavad hagejate taotlused puudutama teise isiku valduses olevaid tõendeid.

69. Selle tõlgenduse seavad aga kahtluse alla direktiivi 2014/104 põhjendused 15 ja 39 ning vastupidi Madalmaade valitsuse väitele ei toeta seda mitte mingil moel selle direktiivi põhjendused 14 ja 28.

70. Nimelt esimesena ei tee esiteks direktiivi 2014/104 põhjendus 15 vahet tõendite valdamise osas hageja ja kostja esitatud taotluste vahel („hagejatele antakse õigus nõuda nende nõude jaoks oluliste tõendite avaldamist, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama [ja] kostjad

[23] Viidates sarnaselt eelotsusetaotluse esitanud kohtuga direktiivi 2014/104 põhjendusele 14, milles on märgitud, et „kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on […] ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole hagejale piisavalt teada“, lisab Madalmaade valitsus, et kõnealuse direktiivi põhjenduse 28 alusel peaks liikmesriikide kohtutel olema kahju hüvitamise hagi raames igal ajal võimalik nõuda selliste tõendite avaldamist, mis „on olemas“ konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata. Lisaks viitab see valitsus kõnealuse direktiivi põhjendusele 39, milles on märgitud, et tõendamiskoormis ei tohiks mõjutada õigusrikkumise toime pannud ettevõtja võimalust kasutada muid „kui tema valduses olevaid tõendeid, näiteks menetluse käigus juba saadud tõendeid või teiste poolte või kolmandate isikute valduses olevaid tõendeid“.

[24] Madalmaade valitsus viitab direktiivi 2014/104 eelnõule, milles komisjon märkis, et „vastaspoole või kolmanda isiku valduses olevate tõendite avaldamise korralduse võib anda ainult kohus ning selle vajalikkuse, ulatuse ja proportsionaalsuse osas viiakse läbi range ja aktiivne kohtulik kontroll“.

[peavad saama] hagejatelt nõuda tõendite avaldamist“). Teiseks on kõnealuse direktiivi põhjenduses 39 märgitud, et õigusrikkumise toime pannud ettevõtjal peaks olema võimalus kasutada teiste poolte või kolmandate isikute „valduses olevaid“ tõendeid.

71. Teisena ei ole direktiivi 2014/104 põhjendus 39 ammendav, kuivõrd see viitab „õigusrikkumise toime pannud ettevõtja [võimalusele] kasutada muid kui tema valduses olevaid tõendeid, *näiteks*[25] menetluse käigus juba saadud tõendeid või teiste poolte või kolmandate isikute valduses olevaid tõendeid“. Igal juhul näib, et viide teise poole või kolmandate isikute valduses olevatele tõenditele ei tulene mitte soovist piirata tõendeid, mille avaldamist võib taotleda, vaid soovist kõrvutada rikkumise toime pannud ettevõtja valduses olevaid tõendeid ja teiste isikute valduses olevaid tõendeid.

72. Kolmandana mainitakse direktiivi 2014/104 põhjenduses 14 kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalike tõendite kontekstis, et need tõendid ei ole alati, kuid on „tihti“ ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses. Käesoleval juhul on tegemist näitega, mida seejärel kasutatakse, et kirjeldada probleemi, millele püütakse direktiiviga 2014/104 lahendust leida. Nimelt tuleneb põhjendusest 14, et hagejate suhtes kehtestatud ranged õiguslikud nõuded esitada menetluse alguses kõik nende hagi käsitlevad üksikasjad ja üksikasjalikult täpsustatud toetavad tõendid, võivad põhjendamatult takistada kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist. Igal juhul näib, et see põhjendus toetab jaatava vastuse andmist käesolevale eelotsuse küsimusele.

73. Neljandana, direktiivi 2014/104 põhjenduses 28, mis puudutab selle artikli 6 lõiget 9, kasutatakse sõnu „[tõendid], mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata“, et viidata muudele tõenditele kui need, mida käsitletakse kõnealuse direktiivi artikli 6 lõigetes 5 ja 6. Seega on tegemist igasuguste tõenditega, mille avaldamine ei ole kõnealuse direktiivi sätete alusel automaatselt keelatud huvide tõttu, mis on seotud konkurentsiõiguse avalik-õigusliku rakendamisega.[26]

74. Käesolevale eelotsuse küsimusele vastuse andmiseks ei piisa seega sellest, et analüüsida eraldi direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 ja selle põhjendusi, mis puudutavad kõnealuses sättes käsitletavat küsimust.

75. Direktiiv 2014/104 sisaldab mitut määratlust, mida tuleb kasutada selle sätete ja eelkõige asjakohaste tõendite esitamist käsitleva artikli 5 lõike 1 tähenduse kindlaksmääramiseks.

76. Näib, et tõendite asjakohasus seisneb selles, et taotletud tõendite ja kahju hüvitamise nõude vahel on seos,[27] samas kui mõiste „tõendid“, mille tõlgendamine on käesolevale eelotsuse küsimusele vastamiseks oluline, on määratletud direktiivi 2014/104 artikli 2 punktis 13.

77. Mõiste „tõendid“ viitab selle määratluse kohaselt „igat liiki [tõenditele], mida on lubatud kasutada liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud, eelkõige dokumendid ja kõik muud teavet sisaldavad esemed, olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud“. Seega *a priori* näib, et selles määratluses kasutatakse samas tähenduses kolme mõistet: „tõend“ „igat liiki tõendid“ ja „teavet sisaldavad esemed“.

[25] Kohtujuristi kursiiv.

[26] Samal põhjusel ei hõlma direktiivi 2014/104 artikli 2 punktis 17 sisalduva mõiste „olemasolev teave“ määratlus mingeid tarvilikke viiteid, et anda vastus käesolevale eelotsuse küsimusele, välja arvatud need, mis on seotud mõistete „teave“ ja „tõendid“ samas tähenduses kasutamisega. Vt käesoleva ettepaneku punkt 78.

[27] Vt direktiivi 2014/104 põhjenduse 15 teine lause, mis sätestab, et „[k]una konkurentsiõiguse rikkumist käsitlevaid kohtuvaidlusi iseloomustab ebavõrdsus andmete valdamisel, on asjakohane tagada, et hagejatele antakse õigus nõuda *nende nõude jaoks oluliste* tõendite avaldamist, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama“ (kohtujuristi kursiiv).

78. Peale selle lisatakse direktiivi 2014/104 artikli 2 punktis 17 esitatud mõiste „olemasolev teave“ määratluses nendele kolmele sama tähendusega mõistele veel mõiste „teave“. Nimelt on see mõiste määratletud kui igasugused „tõendid“, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata.

79. Ka direktiivis 2014/104 kasutatud mõisted ja nende määratlused, mida kasutatakse selle direktiivi raames samas tähenduses ja mitte kuigi järjepidevalt, ei võimalda seega anda käesolevale eelotsuse küsimusele üheselt mõistetavat vastust. Siiski võttes arvesse, et direktiiv 2014/104 näib kasutavat mõisteid „tõendid“ ja „teave“ samas tähenduses, ei ole selle direktiivi grammatilise tõlgendusega põhimõtteliselt vastuolus, kui artikli 5 lõiget 1, kuivõrd see säte puudutab „[kostja või kolmanda isiku] käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist“, tõlgendada nii, et kõnealune direktiiv lubab liikmesriikide kohtutel nõuda selliste dokumentide avaldamist, mille peab pool, kellele teabetaotlus esitatakse, looma *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses. Igal juhul tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvesse võtta mitte ainult sätte sõnastust, vaid ka konteksti ja selle õigusakti eesmärke, mille osa see on.

3. Süstemaatiline tõlgendus

80. Direktiivi 2014/104 artikli 6 „Konkurentsiasutuse toimikus sisalduvate tõendite avaldamine“ lõikes 4 on täpsustatud, et liikmesriikide kohtud teevad teabe avaldamise korraldusi, kui nad otsustavad poolte esitatud taotluste üle.[28]

81. Lisaks on direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 2 kohaselt võimalik sellise korralduse alusel nõuda asjakohaste tõendite kategooriate avaldamist.

82. Tõepoolest, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, on direktiivi 2014/104 põhjenduses 16 kirjas, et selline asjakohane tõendite kategooria tuleks kindlaks määrata selle põhielementide ühiste tunnusjoonte alusel ja toob sellega seoses välja „dokumentide […], mille avaldamist nõutakse,[…] koostamise [aja] […]“.[29] Kõnealune põhjendus sisaldab mitut viidet – kuigi need ei ole ammendavad –, mis võivad vajaduse korral olla abiks asjakohase tõendite kategooria kindlaksmääramisel. Lisaks viitab see põhjendus ka asjakohase tõendite kategooria põhielementide eesmärgile või sisule. Selliselt määratletud tõendite kategooriat puudutava korralduse täitmiseks peab korralduse saanud isik põhimõtteliselt tegema otsingu, mis keskendub taotletud teabele.

83. Selle loogika järgi peavad liikmesriikide kohtud direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 3 punkti b kohaselt tõendite esitamise taotluste proportsionaalsuse hindamisel võtma arvesse eelkõige „avaldamise [ulatust] ja kulu, eelkõige asjaomastele kolmandatele isikutele, sealhulgas sellise teabe mittespetsiifilise otsingu vältimine, mis tõenäoliselt ei ole menetluse poolte jaoks asjakohane“. Sellest tulenevalt on liidu seadusandja võtnud arvesse asjaolu, et teabe avaldamise korralduse täitmiseks võib mõnikord osutuda vajalikuks täita ülesandeid, mis lähevad kaugemale pelgalt teavet sisaldavate esemete edastamisest.

[28] Direktiivi 2014/104 artikli 6 lõike 4 punkti b kohaselt „*teabe avaldamise nõudmise* proportsionaalsuse hindamisel vastavalt artikli 5 lõikele 3 kaaluvad liikmesriikide kohtud lisaks […][,] kas teabe avaldamist nõudev menetlusosaline teeb seda seoses liikmesriigi kohtule esitatud kahju hüvitamise hagiga“ (kohtujuristi kursiiv). Lisaks sellele täpsustab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 7 – vähemalt prantsuskeelses versioonis –, et „[l]iikmesriigid tagavad, et nendele isikutele, kellelt nõutakse teabe avaldamist, antakse võimalus nad ära kuulata enne, kui liikmesriigi kohus *nõuab neilt teabe avaldamist* käesoleva artikli alusel“ (kohtujuristi kursiiv). Seega kinnitab see säte, et mõisteid „tõend“ ja „teave“ on kasutatud direktiivi 2014/104 raames samas tähenduses. Mis veelgi olulisem, see kinnitab ka seda, et liikmesriikide kohtud, kes otsustavad tõendite avaldamise taotluste üle, nõuavad teabe avaldamist.

[29] Vt käesoleva ettepaneku punkt 61.

84. Seega tekib küsimus, kas sellised ülesanded võivad hõlmata teabe, teadmiste või andmete kokku koondamist või klassifitseerimist. Arvestades, et direktiivi 2014/104 grammatiline tõlgendus, eelkõige keeleversioonide erinevuste tõttu,[30] ei aita sellele küsimusele vastata ning et süstemaatiline tõlgendus annab vaid ühe vihje, mis räägib jaatava vastuse kasuks, tuleb nüüd vaadelda kõnealuse direktiivi teleoloogilist tõlgendust.

4. Teleoloogiline tõlgendus

85. Nagu põhikohtuasja hagejad väidavad, peab direktiivi 2014/104 teleoloogiline tõlgendus, mis võtab arvesse selle eesmärki, viima järeldusele, et konkurentsieeskirju tuleb tõhusalt rakendada ja selleks tuleb anda kahju kannatanud isikutele tõhusad vahendid teabe ebavõrdse valdamise tasakaalustamiseks. Nimelt viitab see direktiiv korduvalt oma kahele eesmärgile: selliste eeskirjade tõhus eraõiguslik rakendamine[31] ja sellise ebavõrdsuse leevendamine.[32]

86. Toetades põhikohtuasja hagejate pooldatud lähenemisviisi, märgivad Hispaania valitsus ja komisjon, et õigus tutvuda asjakohase ja usaldusväärse teabega on kooskõlas vajadusega tagada ELTL artiklite 101 ja 102 soovitav toime ning õigusega täielikule hüvitisele, mis on sätestatud direktiivi 2014/104 artiklis 3.

87. Lisaks väidavad need pooled, et nagu on märgitud direktiivi 2014/104 põhjenduses 4, tuleneb vajadus tõhusate õiguskaitsevahendite järele ka õigusest tulemuslikule õiguskaitsele, mis on sätestatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 esimeses lõigus.

88. Madalmaade valitsus seevastu väidab, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 alusel menetluse poolele või kolmandatele isikutele seatud kohustus tõendeid *ex novo* avaldada häiriks tasakaalu hageja asjakohase teabe saamise huvide ja teavet avaldava isiku huvide vahel.

89. Ent kuivõrd direktiiv 2014/104 puudutab tõendite avaldamist, hõlmab see liikmesriikide kohtute range kontrolli all olevat huvide kaalumise mehhanismi, mis on seotud eelkõige taotletud tõendite asjakohasusega[33] ja avaldamismeetmete vajalikkuse ja proportsionaalsusega.[34] Selleks sätestab kõnealuse direktiivi artikkel 5 selle kontrolli tegemise kriteeriumid. Seejuures peavad liikmesriikide kohtud võtma arvesse ka poolte ja kolmandate isikute õigustatud huve[35] ja põhiõigusi[36].

90. Teleoloogilise tõlgenduse puhul on veelgi olulisem see, et kui välistada algusest peale võimalus nõuda selliste dokumentide esitamist, mille peaks pool, kellele teabetaotlus on adresseeritud, looma *ex novo*, tooks see teatud juhtudel kaasa ületamatute takistuste tekkimise liidu konkurentsieeskirjade eraõiguslikul rakendamisel. Seega on see rohkem kooskõlas

30 Vt käesoleva ettepaneku 28. joonealune märkus.

31 Vt eelkõige direktiivi 2014/104 artikli 1 lõige 1, mille kohaselt sätestab see direktiiv teatavad eeskirjad, mis on vajalikud selle tagamiseks, et kõik isikud, kes on konkurentsiõiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud, saaksid tõhusalt kasutada oma õigust nõuda nimetatud kahju täielikku hüvitamist.

32 Vt direktiivi 2014/104 põhjendused 15, 46 ja 47.

33 Vt käesoleva ettepaneku punkt 76.

34 Vt direktiivi 2014/104 põhjendus 16.

35 Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 3 teise lause kohaselt võtavad liikmesriikide kohtud hindamisel, kas teatava poole nõutav tõendite avaldamine on proportsionaalne, arvesse kõikide asjaomaste poolte ja kolmandate isikute õigustatud huve.

36 Vt selles tähenduses direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 7, mille kohaselt liikmesriigid tagavad, et nendele isikutele, kellelt nõutakse teabe avaldamist, antakse võimalus nad ära kuulata enne, kui liikmesriigi kohus nõuab neilt teabe avaldamist kõnealuse artikli alusel. Vt ka selle direktiivi põhjendus 53.

direktiivi 2014/104 eesmärgiga, milleks on leevendada ebavõrdsust teabe valdamisel, tunnustada kõnealust võimalust ja piirata selle praktilist kohaldamist nii, et tõendite avaldamise taotlusi hinnatakse, andes seejuures keskse rolli liikmesriikide kohtutele.

91. Lisaks nõustuvad põhikohtuasja kostjad käesoleval juhul ise sellega, et neilt võidakse nõuda nende süsteemides olemasolevate piisavalt täpsete andmete esitamist, järgides vajalikkuse põhimõtet ja proportsionaalsuse põhimõtet ning kaitstes nõuetekohaselt teabe konfidentsiaalsust. Kui see teave on avalikustatud, võivad põhikohtuasja hagejad seda töödelda viisil, mida nad peavad oma nõude põhjendamiseks vajalikuks.

92. Siiski on võimalik, et arvukate dokumentide edastamine, mis on vastuolus asjakohasuse, proportsionaalsuse ja vajalikkuse nõuetega, toob kaasa menetlusliku takistuse ega leevenda tegelikult ebavõrdsust teabe valdamisel, mis iseloomustab konkurentsieeskirjade eraõiguslikku rakendamist. Nagu põhikohtuasja hagejad väidavad, võib selliste töötlemata – võimalik, et väga arvukate – dokumentide esitamine, mis vastavad vaid osaliselt taotlusele ja mis on kokku koondatud viisil, mida teab vaid nende koostaja, *de facto* jätta direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 ilma selle praktilisest mõjust. Sellises olukorras võib osutuda vajalikuks määrata ekspert, kes teeb tööd, mille dokumentide koostaja oleks võinud teha ise väiksema vaeva ja väiksemate kuludega.

93. Sellest tulenevalt räägib direktiivi 2014/104 teleoloogiline tõlgendus selle kasuks, et käesolevale eelotsuse küsimusele antaks jaatav vastus.

5. Vahejäreldus

94. Eespool esitatud väidete põhjal, pidades silmas grammatilise tõlgendamise mitterahuldavaid tulemusi ning võttes arvesse süstemaatilisest ja teleoloogilisest tõlgendusest johtuvaid üheseid järeldusi, tuleks direktiivi 2014/104 artikli 5 lõiget 1 tõlgendada nii, et „asjakohaste tõendite“ avaldamine selle sätte esimese lause tähenduses hõlmab ka dokumente, mida pool, kellele teabetaotlus esitatakse, võib olla sunnitud looma *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses. Riigisisesed kohtud peavad igal juhul piirama tõendite avaldamist selliselt, et see oleks asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, võttes arvesse asjaomase poole õigustatud huve ja põhiõigusi.

95. Selle raames[37] võivad liikmesriikide kohtud arvesse võtta näiteks ajavahemikku, mille kohta tõendite avaldamist taotletakse,[38] ja seda, kas on olemas alternatiivid, mis seisnevad selles, et teavet, mille on esitanud pool, kellele on antud teabe avaldamise korraldus, koondab kokku ja klassifitseerib ekspert või pool, kes teabe avaldamist taotles.[39]

96. Seda tõlgendust ei sea kahtluse alla põhikohtuasja kostjate ja Madalmaade valitsuse esitatud ülejäänud argumendid.

[37] Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, ilma et ta sõnastaks küsimuse, mis puudutab proportsionaalsuse hindamist, et kui Euroopa Kohus peaks otsustama direktiivi 2014/104 artikli 5 laia tõlgendamise kasuks, on eelotsuse küsimusele antud vastus asjakohane ka kõnealuse hindamise puhul, kuna see võib anda aimu proportsionaalsuse ulatuse kohta. Seetõttu piirdun üksnes selliste näidete toomisega, mis võivad põhikohtuasja asjaolusid arvesse võttes eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilikuks osutuda.

[38] Käesolevas asjas tegi komisjon kindlaks, et põhikohtuasja kostjad osalesid väidetava kahju põhjustanud kartellis 14 aastat (17. jaanuarist 1997 kuni 18. jaanuarini 2011), samas kui põhikohtuasja hagejad taotlevad hinnakirja, mis hõlmab 28 aastat (1. jaanuarist 1990 kuni 30. juunini 2018).

[39] Vt käesoleva ettepaneku punkt 92.

6. Komisjoni volitusi puudutav argument

97. Põhikohtuasja kostjad märgivad, et konkurentsiõiguse avalik-õigusliku rakendamise raames võib komisjon uurimise all olevatelt ettevõtjatelt nõuda ainult nende valduses olevate asjakohaste tõendite esitamist.[40] Nad viitavad sellega seoses nii Euroopa Kohtu praktikale kui ka ettepanekule kohtuasjas HeidelbergCement *vs*. komisjon, milles kohtujurist Wahl leidis, et mõistet „teave" ei saa venitada nii laiaks, et ettevõtjatelt saaks nõuda niisuguste ülesannete täitmist, mis kuuluvad lahendi ettevalmistamise valdkonda.[41]

98. Mind ei jäta ükskõikseks argument, milles põhikohtuasja kostjad näivad väitvat, et konkurentsiõiguse rikkumise tõttu kahju kannatanud isiku õigused seoses tõendite avaldamisega ei saa üldiselt olla ulatuslikumad kui komisjoni volitused konkurentsiõiguse rakendamisel selle institutsiooni kaudu.

99. Esimesena tuleks siiski märkida, et komisjoni volitused hõlmavad ulatuslikke uurimisvolitusi[42] ja et uurimise all olevad ettevõtjad on kohustatud tegema kõnealuse institutsiooniga aktiivset koostööd.

100. Teisena puudutas kohtupraktika, millele viitasid põhikohtuasja kostjad, teistsugust õiguslikku probleemi kui see, mille tõstatati käesolevas eelotsusetaotluses. Nimelt puudutas see küsimust, kas komisjon võib nõuda uurimise all oleva ettevõtja valduses olevate dokumentide avaldamist, isegi kui nende alusel võib olla selle ettevõtja suhtes tuvastatav konkurentsivastane tegevus. Kohus vastas sellele küsimusele jaatavalt. Tõsi, selle vastuse puhul kehtib tingimus, et komisjon ei tohi nõuda vastuseid, millega ettevõtja on sunnitud tunnistama rikkumise olemasolu. Sellest ei saa aga vastupidi järeldada, et mitte mingil juhul ei ole võimalik nõuda dokumentide avaldamist, koondades või klassifitseerides enda valduses olevat teavet, teadmisi või andmeid.

101. Kolmandana, mis puudutab kohtujurist Wahli ettepanekut, millele põhikohtuasja kostjad viitavad, siis samuti ei tulene sellest, et komisjon ei saa mingil juhul nõuda selliste dokumentide avaldamist. Nimelt puudutas kohtujuristi analüüsitud õiguslik probleem küsimust, kas komisjonil on õigus nõuda ettevõtjatelt teabe esitamist vastavalt konkreetsetele ja rangetele suunistele. Kohtuasja puhul, milles see ettepanek esitati, oli tegemist spetsiifilise kontekstiga, mis kohtujuristi arvates seisnes selles, et toimiku ettevalmistamine „tehti ülesandeks" uurimise all olevale ettevõtjale enesele.[43] Ent isegi selles kontekstis ei välistanud kohtujurist seda, et komisjon võib nõuda teavet, mida see ettevõtja pidi korrastama.[44]

102. Sellepärast ei saa direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 tõlgendust, mille kohaselt hõlmab see säte ka *ex novo* loodud tõendeid, piirata argumendiga, mis põhineb seisukohal, et komisjoni volitused on kitsamad.

[40] Vt 29. juuni 2006. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. SGL Carbon (C-301/04 P, EU:C:2006:432, punkt 41). Vt ka 7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Aalborg Portland jt *vs*. komisjon (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 61).

[41] Kohtujurist Wahli ettepanek kohtuasjas HeidelbergCement *vs*. komisjon (C-247/14 P, EU:C:2015:694, punkt 106).

[42] Vt nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta artiklid 17–21 (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205).

[43] Vt kohtujurist Wahli ettepanek kohtuasjas HeidelbergCement *vs*. komisjon (C-247/14 P, EU:C:2015:694, punkt 122).

[44] Vt kohtujurist Wahli ettepanek kohtuasjas HeidelbergCement *vs*. komisjon (C-247/14 P, EU:C:2015:694, punkt 117).

7. Karistusi puudutav argument

103. Madalmaade valitsus järeldab asjaolust, et direktiivi 2014/104 artikli 8 lõike 1 punkt b näeb ette karistuse tõendite hävitamise eest, et üksnes olemasolevad tõendid võivad olla asjakohased tõendid selle direktiivi artikli 5 lõike 1 tähenduses.

104. Mind see argument ei veena. Nimelt, kuigi ei ole võimalik hävitada tõendeid, mida ei ole olemas, on siiski võimalik keelduda selliste tõendite avaldamisest ja vajaduse korral jätta täitmata riigisisese kohtu antud tõendite esitamise korraldus – olukord, mida on käsitletud direktiivi 2014/104 artikli 8 lõike 1 punktis a. Seega ei saa väita, et direktiiv ei näe ette karistusi seoses tõenditega, mis tuleb luua *ex novo*, ja sellest järeldada, et sellised tõendid ei kuulu kõnealuse direktiivi artikli 5 lõike 1 kohaldamisalasse.

105. Ilma et see muudaks eespool esitatud lisamärkusi seoses põhikohtuasja kostjate ja Madalmaade valitsuse esitatud argumentidega, jään käesoleva ettepaneku punktis 94 esitatud seisukoha juurde.

VI. Ettepanek

106. Eelnevatest kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania) ainsale eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivist 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagisid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsiõiguse rikkumise korral artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et „asjakohaste tõendite“ avaldamine selle sätte esimese lause tähenduses viitab ka dokumentidele, mille peab pool, kellele teabetaotlus esitatakse, looma *ex novo*, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses.

Riigisisesed kohtud peavad igal juhul piirama tõendite avaldamist selliselt, et see oleks asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, võttes arvesse asjaomase poole õigustatud huve ja põhiõigusi.